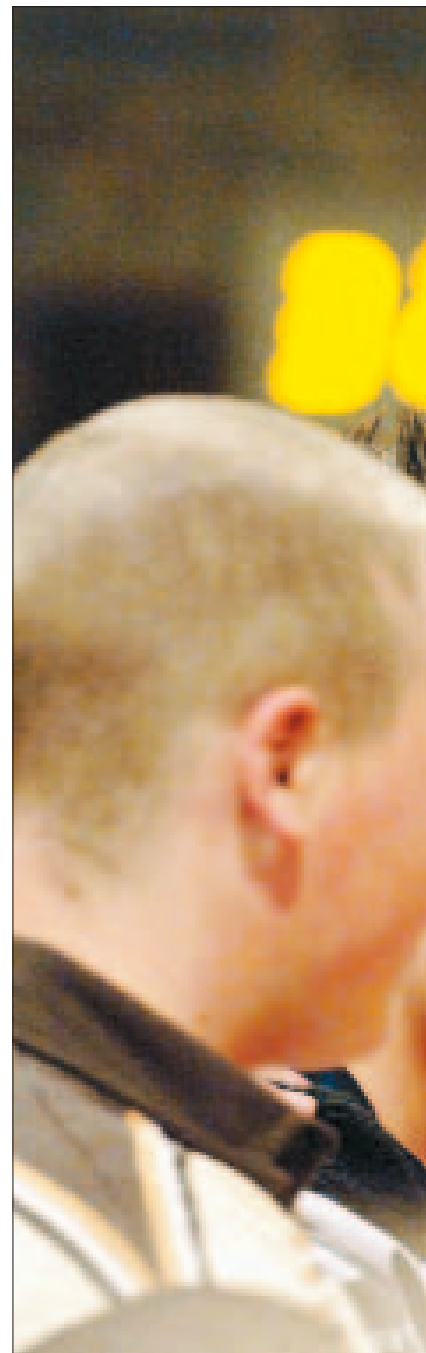

Wonder samenspel van woorden en gebaren die God voelbaar maken

De bisschoppen riepen dit pastorale werkjaar uit tot een Jaar van de Sacramenten. Bedoeling is via een meer bewuste beleving van de sacramenten de geloofsgemeenschap te vernieuwen. Beide hebben inderdaad heel wat van hun vitaliteit verloren. Sluiten de sacramenten nog wel aan bij het levensgevoel van vandaag? En hoe willen we ze aanbrenge(n), opdat ze bewust beleefd worden en kandidaten zich ook niet weggejaagd voelen door allerlei eisen?

Bij het sacrament van het vormsel k

‘GELOOF WEER IN SFEER VAN HEILIG SPEL BRENGEN’

Kees De Groot. © Mariette van der Heijde

Sluiten de kerkelijke sacramenten nog wel aan bij het levensgevoel van vandaag? Als je kijkt naar de tanende deelname, zou je kunnen besluiten van niet. Uit recent onderzoek aan de K.U.Leuven (Hooghe & Botterman 2010) in opdracht van de Belgische bisschoppen blijkt dat in 2008 43.494 doopsels (67,1 procent) werden opgetekend en 7.036 kerkelijke huwelijken (28,2 procent), terwijl 5,4 procent van de Vlamingen aan de eucharistie gehecht blijkt te zijn. Tien jaar eerder werd nog 73,1 procent van de Vlaamse baby's gedoopt en 51,2 procent van de relaties in Vlaanderen kerkelijk ingezegend. Aan de eucharistie nam toen nog 13 procent van de bevolking op geregelde basis deel. Het vormsel werd in de studie niet meegenomen.

Betreffende de biecht, veruit het minst populaire sacrament van allemaal, en de ziekenzalving worden geen cijfers bijgehouden. Om het rijtje volledig te maken: bij het slinkende aantal priesterwijdingen hoeft wellicht geen tekening gemaakt.

Volgens socioloog en theoloog Kees de Groot van de Universiteit Tilburg heeft die terugval nochtans weinig te maken met het hedendaagse levensgevoel. Veel meer met een uitzonderlijk hoge kerkelijkheid in een nog niet zo lang vervlogen tijd. Tot in de jaren 1980 had de bijna voltallige aanwezigheid van de Vlamingen in de zondagseucharistie en bij sacramenten in vele gevallen meer te maken met een verplichting dan met een doorleefd geloof. We moeten over een terugval dan ook niet te ontgoocheld zijn.

De Groot kenmerkt onze tijd als 'postseculier': het massaal afstand nemen van al wat naar religiositeit ruikt, is voorbij. Mensen voelen zich opnieuw meer aangetrokken tot spiritualiteit. Daar passen de sacramenten prima in, maar vooralsnog lijkt de Kerk daar geen voordeel bij te doen.

„Er is wel degelijk vraag naar rituelen, maar het ontbreekt ons aan de kunst van het vieren”

„Er is wel degelijk een aanzienlijke vraag naar rituelen en naar expertise daarin. Dat zie je onder meer aan de uitbreiding van het aantal aanbieders.” In Vlaanderen heb je, bijvoorbeeld, Rent a Priest. Maar ook theologen beginnen wel eens een eigen bedrijfje dat rituelen en bijbehorende feesten organiseert en verzorgt, van doopsels en huwelijken tot uitvaarten, al dan niet met een katholieke saus, maar vaker in een circuit van alternatieve spiritualiteit zoals new age.

De Nederlander vindt het dan ook positief dat de Kerk vernieuwde aandacht vraagt voor het sacrament. „Het kan een goede manier zijn om het geloof weer in de sfeer van het heilige spel te brengen. We waren de jongste decennia daarentegen te veel bezig in de intellectuele sfeer, met leerstellingen en kennisoverdracht. Geloof is allereerst een ervaring. Deelname aan de sacramenten veronderstelt weliswaar dat je kunt aanvoelen waarover het gaat en daarvoor is een vorm van inleiding nodig, maar die 'spelregels' moet je strak in handen houden. Zo'n inleiding mag niet verglijden naar een soort van toelatingsexamen. De bedienaar van een sacrament moet het ritueel zelf laten spreken, zodat het transparant verwijst naar God en vanzelf tot bewuste deelname strekt.”

„In dat opzicht schort het wel eens aan onze *ars celebrandi*, de kunst van het vieren”, aldus De Groot. „Onze vieringen moeten authentiek zijn en geloofwaardig. Alleen dan voelen mensen zich aangesproken om erin mee te gaan. Het komt helaas meermaals voor dat gelovigen zich uitgesloten voelen, omdat een viering te afstandelijk is of net te beklemmend. Met een goede voorganger kan ook een toevallige gemeenschap in pakweg een uitvaartviering echt meegenomen worden in het ritueel.”

Lieve WOUTERS

omt de tegenstelling tussen service- en elitekerk nog het meest tot uiting. © KNA-Bild

KIEZEN VOOR DE MASSA OF VOOR DE ELITE?

Wat de toediening van de sacramenten betreft, lijken er twee benaderingen te bestaan. De eerste verlaagt de drempel om toch maar zoveel mogelijk mensen te bereiken. De tweede gaat ervan uit dat een sacrament geloof vóóronderstelt en legt de nadruk op een grondige voorbereiding. We lijken voor een keuze te staan: gaan we voor de massa of voor de elite? Willen we een servicekerk of een Kerk van 'gediplomeerde' gelovigen?

„Eigenlijk zien beide benaderingen de toediening van een sacrament – met name eerste communie (eucharistie) en vormsel – als een eindpunt”, stelt Stijn Van den Bossche van de Interdiocesane Commissie voor Catechese. „De eerste benadering laat na om een weg van geloofsgroei te gaan met mensen. Men leeft nog in de overtuiging dat de hele samenleving katholiek is en dat dus geen initiatie of catechese vereist is. De tweede benadering is het spiegelbeeld van die zeg maar lakse houding, maar laat eveneens na om die weg te gaan met een he-

leboel mensen, door een gebrek aan gastvrijheid voor zoekers. Er is een derde weg, die meer toekomst biedt”, zegt Van den Bossche.

„Daarvoor moeten we echter die logica van servicekerk of elitekerk verlaten en een heuse mentaliteitswijziging tot stand brengen, waarbij sacramenten niet aan het eindpunt, maar aan het begin staan van de geloofsgroei. Je moet geen afgewerkte christen zijn om een sacrament te ontvangen, want een sacrament schenkt ook voor een deel het geloof.”

In hun visie op de sacramenten leggen de Belgische bisschoppen sterk de nadruk op gemeenschaps-catechese. Sacramenten vinden bij voorkeur plaats in de schoot van de (parochie)gemeenschap en ook de voorbereiding gebeurt best in

Stijn Van den Bossche.
© Lieve Wouters

verbondenheid. „Onze bisschoppen staan met deze benadering niet alleen”, weet Van den Bossche. „Ook de Franse en Duitse bisschoppenconferenties zitten op deze lijn, net als de documenten die de voorbije vijftien jaar uit Rome komen.”

Zo wordt in meerdere bisdommen in Frankrijk en Duitsland, maar ook al in Doornik, aan de parochies gevraagd om drie tot vier zondagen per jaar de hele parochie te betrekken bij een catechesemoment, voorafgaand aan de zondagsviering. „Dat soort catechese is belangrijker dan veel aparte voorbereidingen op doopsel of huwelijk – die uiteraard wel zinvol blijven. Ze neemt mensen mee in het geloofsverhaal van een hele gemeenschap. Daar is natuurlijk wel een voorwaarde aan verbonden: dat je daar echt een geloofsgemeenschap aantreft.”

Zijn onze parochies klaar om nieuwkomers gastvrij te ontvangen en zelf een weg van geloofsverdieping te gaan? Van den Bossche: „Dat is inderdaad een grote vraag. Soms lijkt bij wijze van spreken het geloof buiten de Kerk groter dan er binnen. Vertrekkend van de brochure *Volwassen worden in geloof* van onze bisschoppen, zijn we al een vijftal jaar bezig om deze noodzakelijke mentaliteitswijziging tot stand te brengen en ik heb de indruk dat we nu toch echt uit de startblokken komen. Weliswaar zijn niet al onze parochiegemeenschappen nog vitaal, maar waar deze weg ingeslagen wordt, kan vernieuwing groeien. Een kleine gemeenschap kan bovendien evenzeer authentiek en gastvrij zijn. Indien echter op een parochie zo'n gemeenschappelijk catechesemoment echt niet mogelijk is, kunnen mensen die zich voorbereiden op een sacrament ook verwezen worden naar een buurtparochie of centrumkerk.”

„Natuurlijk is deze missionaire weg niet vanzelfsprekend en is het makkelijker om te dopen en te vormen zoals vroeger”, zegt Van den Bossche nog. „Wie daarin blijft geloven, doet echter aan een soort van therapeutische hardnekkigheid om een cultuurchristendom – dat duidelijk zijn tijd heeft gehad – ondanks alles in stand te houden.” (LW)

DOOPSEL EN EUCHARISTIE

” In het geval van het doopsel staat het service-model nog het sterkst, doordat dit vaak in familiekring wordt gevierd zonder dat de kerkgemeenschap erbij betrokken is. Jezus zond nooit mensen weg en dat moeten wij ook niet doen. Wel gaat het erom dat we doopouders het geloof voorstellen. Dat kan er wel toe leiden dat mensen afhaken en zeggen: ‘Dit is niets voor ons.’ De ervaring leert echter dat wanneer mensen een gastvrije geloofsgemeenschap ontdekken, ze dit meestal ervaren als een verrijking, waardoor het sacrament zoveel meer betekenis krijgt.

Daarom pleit ik ervoor om per parochie af en toe een doopzondag te houden voor meerdere dopelingen en in aanwezigheid van de geloofsgemeenschap. Daar-

naast kan ook soms in de weekendviering een doopsel plaatshebben, bijvoorbeeld in de paasnacht of op het feest van het doopsel van Christus. Daaraan kunnen een tweetal voorbereidende bijeenkomsten voorafgaan en een catechesedag met de hele parochie.

Je kunt de lijn doortrekken naar de eerste deelname aan de eucharistie bij de eerste communie. Ik pleit ervoor om die meer een plaats te geven in de parochiegemeenschap, veeleer dan ze vorm te geven als een groot feest. Op een zondag tussen Pasen en Pinksteren zou je gezinnen die zich daartoe inschrijven, en niet alleen de communicantjes zelf, centraal kunnen stellen in de zondagsviering en als eersten laten communiceren.”

HUWELIJK

” Huwenden kunnen worden uitgenodigd om ter gelegenheid van Valentijn of in de lente hun voornemen om voor de Kerk te trouwen, mee te delen tijdens de eucharistie. Dat kan gepaard gaan met een voorbede voor hen, waarbij het voor de trouwers een

heel sterke ervaring kan zijn dat de hele geloofsgemeenschap voor hen bidt. Deze nieuwkomers moeten zich dan wel opgenomen weten in een doorleefde dienst, niet in een show met uitvoerders en toeschouwers waarin zij optreden als een soort *special guests*.”

BIECHT

” Doopsel, vormsel, eucharistie (of eerste communie) en in zekere zin ook het huwelijk zijn initiatiesacramenten bij uitstek. Maar ook de biecht en de ziekenzalving hebben iets van een inwijding in het geloof. Bij mensen die na lange tijd terugkeren tot het geloof, wordt de biecht een soort nieuw doopsel: een doopsel in tranen. Slechts één ding is nodig om dit sacrament te kunnen ontvangen: oprecht berouw

omdat men zich verwijderde van de liefde van God. Zulke mensen kom je af en toe tegen. Ze willen een nieuw begin maken in hun leven. Zij kunnen zich net als catechumenen uitgenodigd voelen om na te denken over de vraag wat ze willen achterlaten op de bodem van de doopvont. Het sacrament van de verzoening is een persoonlijk gebeuren, dat echter ook in een gezamenlijke boeteviering een plaats kan krijgen.”